

Seppo Häkkinen

**UKRAINAN SOTA
TULEE IHOLLE**

maansuola.fi

ARMO, OIKEUDENMUKAISUUS JA ARJEN POLITIIKKA

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on tuonut sodan Eurooppaan, lähelle meitä; Helsingistä on Kiovaan ja Utsjoelle linnuntietä sama matka. Emme myöskään muista, että Ukrainassa on sodittu jo vuodesta 2014. Samoin unohdamme, että parhaillaan eri puolilla maailmaa käydään kymmeniä sotia sekä muita aseellisia ja väkivaltaisia konflikteja.

Koronapandemia ja sota Ukrainassa ovat muuttaneet suomalaisten maailmankuvaa. ”Pelko sodasta korkeimmillaan sitten kylmän sodan ajan”, kertoi Ylen vuotuinen *Suomalaisten pelot ja haaveet -tutkimus* (2.8.2022).

Vastaajista 47 prosenttia oli erittäin huolissaan sodasta ja sodan uhasta. Miten meille käy? Toistaako historia itseään ja joutuuko maamme sotaan? Lisäksi sodan – vaikka meillä ei ole mitään välitöntä uhkaa – seuraukset koskevat jokaista jo nyt. Kuinka paljon viime aikoina onkaan uutisoitu talouskriisistä, energian riittävydestä, sähkön hinnasta, elintarvikkeiden ja ylipäänsä elinkustannusten noususta, huoltovarmuudesta. Epävarmuus tulevaisuudesta on kasvanut voimakkaasti.

Sodan ja rauhan kysymykset haastavat kirkkoamme monella tavalla. Olennaista on se, miten seurakunnissa toimitaan ihmisten kanssa ja rinnalla monien huolien ja pelkojen keskellä, miten annetaan apua ja tukea.

Varautumiseen ja valmiussuunnitteluun onkin kiinnitetty viime aikoina erityistä huomiota. Diakonian, sielunhoidon sekä lapsi- ja nuorisotyön tarve on kasvanut. Suomalaisessa yhteiskunnassa kirkolla on luonteva tehtävä henkisen kriisinkestävyyden vahvistajana. Mutta usein unohtuu uskon ja seurakuntien arkisen työn korvaamaton merkitys henkisen huoltovarmuuden ylläpitäjänä. Kirkon perussanoma on toivoa, turvaa ja rohkaisua tuovaa. Sille on nyt kysyntää.

SODAN TEOLOGIASTA

Sodan ja rauhan kysymykset haastavat kirkkoa ja erityisesti kirkon johtajia myös teologisesti. Dosentti **Tomi Karttunen** on todennut, että ”suomalaisessa kirkollisessa keskustelussa ei ole kylmän sodan jälkeen juuri käsitelty rauhan teologiaa tai rauhaa eettisenä kysymyksenä”.

”Viime vuosikymmeninä kansainvälisessä ekumeenisessa keskustelussa sodasta ja rauhasta on tarkasteltu kriittisesti oikeutetun sodan teoriaa ja puhuttu pontevasti oikeudenmukaisen rauhan puolesta. Muuttuneessa turvallisuustilanteessa, kun uudella tekniikalla on entistä merkittävämpi rooli sodassa, eri toimijoiden roolin ja niiden välisten voima-suhteiden arviointi on muuttunut varsin kompleksiseksi ja voimapolitiikka on palannut uudelleen kuvaan, on paikallaan uudelleen pohtia myös kirkkojen näkökulmasta, miten sodan ja rauhan kysymyksiä tulee teologisen ja yleisen etiikan näkökulmasta arvioida.”¹

Toimittaja **Kaisa Raittila** on puolestaan kiinnittänyt huomiota siihen, että kirkko on ulkoistanut rauhantyön kirkon liepeillä toimiville järjestöille. Takavuosikymmeninä rauha oli kestoaiheena Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa käydyissä oppikeskusteluissa.

¹ Karttunen, Tomi: Mitä on luterilaisuus? Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 62. Tampere 2020. Sivu 131.

Kirkon keskushallinnossa rauhantyötä piti esillä silloinen KDYK, Diakonian ja yhteiskunnallisen työn keskus. ”Sittemmin rauhantyö on kaikkine menneiden vuosikymmenten raitteineen ulkoistettu järjestöille, jotka vain löyhästi liittyvät kirkkoon tai toimivat sen keskushallinnosta itsenäistyneinä.”²

Kieltämättä viime vuosina Kirkon Ulkomaanavun ja Suomen Lähetysseuran merkitys rauhantyössä on ollut näkyvää. Esimerkiksi **Antti Pentikäisen** toiminta on ollut kansainvälisestikin merkittävää. Tärkeää on tässä yhteydessä huomata se aseellisen voimankäytön eettinen pohdinta ja teologinen työskentely, jota puolustusvoimissa ja varsinkin sen kirkollisessa työssä tapahtuu koko ajan. Se jää liian vähälle huomiolle, sillä siihen perustuva koulutus koskee vuosittain kymmeniätuhansia varusmiehiä, reserviläisiä ja kantahenkilökuntaa.

Dosentti **Niko Huttunen** haastaa kirkon johtoa kysymällä, haluaako kirkko todella tarjota vain rauhanoopiumia, siis kevyttä puhetta rauhasta ja loputtomia rauhanvetoomuksia.

”Kirkko on niin sanottujen progressiivisten voimien todellisuudelle vieraiden utopioiden vankina. Se toistaa näitä utopioita uskonnolla kuorutettuna, mutta ei sanallakaan kerro, miten näihin utopioihin päästään. Ehkä ei ole tarkoituskaan. Se oopiumi riittää, että todistelee itselleen haluavansa vain hyvää. Samaan aikaan poliitikoilta ja sotilailta odotetaan ajan haasteisiin vastaamista. Heillä on kova tulostavoite, joka testataan käytännössä: saavatko kirkon johto, rauhanliike, feministit ja kaikki maailman hyvikset rauhassa julkaista rauhanvetoomuksiaan vai saammeko ryöstäjien, raiskaajien ja murhaajien armeija niskaamme?”³

EETTINEN SOTA?

Sodan ja rauhan kysymyksissä keskeinen lähtökohta on viides käsky ”Älä tapa” ja sen tulkinta. Käsky tuo esille elämän Jumalan luomistyön perustarkoituksena ja suojelua vaativana. Sodan ongelman pohdinnassa on kristillisten kirkkojen piirissä ollut kolme päälinjaa: pyhän sodan teoria, pasifismi ja oikeutetun sodan periaate. Luterilaisuudessa on pohdittu sodan ja rauhan kysymyksiä etenkin oikeudenmukaisen tai oikeutetun sodan valossa. Sen rinnalle on tullut myös käsite oikeudenmukaisesta rauhasta, erityisesti Kirkkojen maailmanneuvoston uusimmissa dokumenteissa.

Ortodoksiprofessori **Nikolai Losky** lanseerasi vuonna 1991 ”välttämättömän sodan” käsitteen: ”Ei ole enää olemassa oikeutettuja sotia, mutta historiassa on hetkiä, jolloin ei voi olla sotimatta.”⁴ Tappaminen on aina synti, mutta joskus sille ei ole vaihtoehtoja. Siksi on tärkeää muistaa, että maassamme on *puolustusvoimat*. Se kertoo olennaisimman siitä, miksi Suomessa on armeija. Aseellisen voimankäytön, ja siten myös väkivallan eettisen perustan, muodostaa puolustautuminen.

² Raittila, Kaisa: Missä on kirkon rauhanliike? Maan suola 26.5.2022. [Missä on kirkon rauhanliike? - Maan suola](#)

³ Huttunen, Niko: Haluaako kirkko todella tarjota vain rauhanoopiumia? Blogi 18.4.2022. [Haluaako kirkko todella tarjota vain rauhanoopiumia? \(blogi.net\)](#).

⁴ Lähteenä arkkipiispa Paarmannin avauspuhe piispainkokouksen istunnossa 11.2.2002, ks. Piispainkokouksen istunto 11.-12.2.2002 – pöytäkirja, sivu 3.

Tällaista sotaa Ukraina käy parhaillaan maassaan. Lukion historian opettajani kiteytti sen osuvasti: ”Maassa marssii aina armeija. Jos ei marssi oma, niin marssii vieras.” Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä perinteiset teologiset kysymyksenasettelut joutuivat koetteelle. Kylmä sota ydinasevarusteluineen asetti kirkot uuteen tilanteeseen ja myös haastoi perinteiset tulkintamallit. Sittemmin 1990-luvulta alkanut aseidenriisunnan vaihe on vaihtunut viime vuosina kiristyneeseen turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen.

Nyt sota Ukrainassa vie maailmaa kohti uutta ydinasevarustelua, arvioi kesäkuussa 2022 Tukholman kansainvälinen rauhantutkimusinstituutti Sipri.⁵ Edessä on uusi kylmä sota. Nykytilanne on kuitenkin paljon monimutkaisempi kuin 1940-luvun loppu, jolloin ensimmäinen kylmä sota alkoi. Väkivaltaisten konfliktien riskiä kasvattavat ilmastonmuutoksen yhä vakavammiksi käyvät vaikutukset. Kuluneen kesän ennennäkemättömän armoittomat helleaallot ovat osoittaneet, että ilmastokriisi voimistaa geopolittisia, sotilaallisia ja taloudellisia kriisejä. Perinteisiin sodan ja rauhan kysymyksiin on tullut uusi ulottuvuus: ihmiskunnalla ei ole enää varaa unohtaa tai lykätä toimia ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja hillitsemiseen.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on todellinen uhka, mutta ilmastonmuutos aiheuttaa aivan eri mittaluokan uhkia. Olemme tienneet jo kauan niiden olevan tulossa, muttemme ole tarttuneet asiaan riittävästi. Tehokas reagointi vaatisi irtautumista menneestä, niin poliittisen kuin talous- ja yhteiskuntajärjestelmän täydellistä uudistamista. Aikaa ei ole paljon, ellei sekin ole jo mennyt.

RUKOUS, RAUHANTYÖN PERUSTA

Vuonna 1982 kirkkomme piispainkokous julkaisi kansainvälisen vastuun toimintalinjauksen *Rauha, kehitys ja ihmisoikeudet*.⁶ Toimintalinjaus sisältää kolme eri kannanottoa: 1. Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja rauhantyö, 2. Taistelu epäoikeudenmukaisuutta ja köyhyyttä vastaan – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tavoitteet, 3. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ihmisoikeuspolitiikan suuntaviivoja.

Tänä vuonna tulee siis kuluneeksi 40 vuotta piispainkokouksen linjauksista. Viime vuosien aikana ovat ihmisoikeudet sekä oikeudenmukaisuuden ja köyhyyden kysymykset olleet paljon esillä. Sen sijaan rauhantyö on jäänyt taka-alalle, kenties 1960–1980-lukujen politisoituneen rauhantyön traumausten ja viime vuosikymmenten eurooppalaisen vakauksen ajan vuoksi.

Nyt turvallisuuspoliittinen tilanne on muuttunut. Sodan ja rauhan kysymykset ovat tulleet ajankohtaisiksi. Meitä kirkon johtajina haastetaan vakavien aiheiden äärellä, ja meiltä odotetaan kristillisestä uskosta nousevia vastauksia. Nyt on aika ja tarve sodan ja rauhan kysymysten teologiselle työskentelylle.

Kristillinen kirkko rakentuu sekä realismin että tulevaisuususkon varaan. Tunnistamme ja tunnustamme kärsimyksen, kuoleman ja pahuuden. Mutta samalla valamme myös uskoa rauhaan, uuteen elämään ja hyvyyteen.

⁵ Tutkimuslaitos: Ydinaseiden määrä kasvaa. Helsingin Sanomat 14.8.2022.

⁶ Linjaus löytyy mm. kirjasta Sinnemäki, Maunu: Kirkot etsivät rauhaa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 7. Otava 1986. Sivut 237–253.

Kristillinen kirkko tunnustaa pahan realismin maailmassa. Emme ihannoï väkivaltaa ja tappamista, vaan haluamme pitää sen aisoissa. Sota on synnin seurausta ja ihmiskuntaa painava kirous. Sota ja väkivalta ovat merkki synnin todellisuudesta maailmassa. Siitä emme pääse irti, kuten emme pääse irti itsestämme emmekä sisimmästä olemuksestamme. Siksi pahaa joudutaan torjumaan myös asein: ”Sillä jollei miekka puolustaisi ja säilyttäisi rauhaa, täytyisi kaiken, mitä maailmassa on, joutua tuhon omaksi taistelun valitessa.”⁷

Kirkolle rukous on kaiken rauhantyön perusta. Rukouksessa tajuamme, ettemme kristittyinä ja kirkkona kuulu konfliktien ja sotien maailmaan, vaan kuulumme Hänelle, joka antaa meille rauhansa.

Professori, pastoraalipsykologi **Henri J.M. Nouwenin** mukaan ”rauhantyön paradoksi onkin siinä, että emme ankkuroi käsitystä omasta olemuksestamme tähän maailmaan. – Voimme todistaa Rauhantuhtinaasta vain, jos panemme toivomme Häneen ja vain Häneen.”⁸

RAUHA ON JUMALAN TAHTO

Kristillisen käsityksen mukaan ihmistä muuttaa vain evankeliumi Jumalasta, joka on tehnyt sovinnon ihmiskunnan kanssa Kristuksen ristinkuolemalla. Kristus on meidän rauhamme. Hänen julistamansa rauha ei ole tämän maailman mukaista, mutta maailmassa voi olla sitäkin tärkeämpää muistaa, että kristillinen usko kutsuu toimimaan siten, että rauha muuttaa ihmisten sisimmän ja sen kautta tämän maailman. Sen vuoksi sodan, väkivallan ja kuoleman puolesta.

Evankeliumi on rauhan ja sovinnon sanoma koko ihmiskunnalle. Rauha maan päällä on Jumalan tahto. Rauha ei ole itsestäänselvyys, sen me olemme tänä vuonna havainneet Ukrainassa. Sen rakentamiseen on sitouduttava joka päivä, pienissä ja suurissa teoissa kaikkialla maailmassa.

Rauhantyö on kristityn elämäntapa. Se koskee koko olemustamme, kaikkia tekojamme ja puheitamme. Meille kristityille ja kirkkoille rauha on kutsu ja tehtävä.

Kirjoitus pohjautuu piispa Seppo Häkkisen Mikkelissä 13.9.2022 pitämään piispainkokouksen avauspuheeseen.

”Mikkeliin” liittyy paljon sotaan liittyvää symboliikkaa. Kyseessä on maamme tunnetuin päämajakaupunki, josta on johdettu sodankäyntiä sisällis-, talvi- ja jatkosodassa sekä Lapin sodassa. Nykyisinkin Puolustusvoimat ovat kaupungissa vahvasti läsnä, koska siellä sijaitsee maavoimien esikunta. Historian myötä kaupungissa on useita maanpuolustukseen liittyviä museoita sekä uusimpana tiedekeskus Sodan ja rauhan keskus Muisti. Se tuo ihmisten ja yhteiskunnan sodan ajan todellisuuden koettavaksi aivan uudella tavalla: ”Muisti kertoo sodasta edistääkseen rauhaa.”

⁷ Luther, Valitut teokset III [1959]. Sivü 108.

⁸ Nouwen, Henri J.M.: Rauhantyö. Kirjapaja 2006. Sivü 37.

Mikkeli on nimetty arkkienkeli Mikaelin mukaan, joka tunnetaan Danielin kirjassa ja Ilmestyskirjassa Herran sotajoukon päällikkönä, ylistratagina (arkistrategos) ja enkelien komentajana taistelussa langenneita enkeleitä vastaan. Tuomiokirkon lasimaalauksessa Mikael puhaltaa miekka kädessään torveen. Sama kuva löytyy myös Mikkelin piispan kaavun klipeuksesta (takakilvestä).